

Респондент: Ганна Човник, (57 років).

Хто записав: провідний редактор
(з видавничої діяльності та сайту)
інформаційно-видавничого відділу

Національного музею Голодомору-геноциду
Любов Гоцуляк.

Дата запису: 23.08.2022 року.

Спосіб проведення інтерв'ю: аудіодзвінок.

...Ну, якщо там якісь помехи, то потім виріжете.

Дивіться, єдине, я хотіла запитати, цими свідченнями... ними будуть користуватися дослідники, науковці, історики

...Так, будь ласка.

...І також інші організації, але не в комерційних цілях.

Добре, добре, добре. Добре. Дивіться, я навіть Вам... Я можу вам своє. ... і... це що... у мене ще тут люди єсть, вони так начебто погоджувались... і ми навіть... я працюю в музеї Києва... ми для них збирали... Ну, коротше, у мене ще люди, які, в принципі, погодились, але ми в них не брали інтерв'ю.

О, якби Ви поділилися контактами, я була б Вам дуже рада.

Так, це було б дуже класно. Там в однієї жінки був син в теробороні, і він загинув п'ятого, а друга пережила всю окупацію в Ірпені і все може підказати.

Дивіться, для початку я хотіла, аби Ви представилися – прізвище, ім'я по батькові, скільки Вам років?

Човник Ганна В'ячеславівна, 57 років.

Скажіть, будь ласка, де на початок повномасштабного вторгнення росії Ви перебували?

Спочатку ми бували 24 серпня... ой, Господи... 24 лютого ми були в Ірпені, і над нашими будинками летіли... вертольоти летіли на Гостомель.

Ви в Ірпені так і проживаєте, правильно?

Да, да, да. В центрі Ірпеня... вони летіли... вони летіли з заходу... вертольоти. Кілька вертольотів, потім ми почули вибухи в Гостомелі, потім туди почала працювати наша артилерія по цим ділянкам. Нас попередили, що це працює наша артилерія. І ми вже... ну, не так боялися, ми ховалися в погребі. Коли були сильні обстріли на околиці Ірпеня, це вже трошки пізніше було, це вже було десь третього, це було вже пізніше, коли це були... я потім скажу число точно... і тоді були... кулі, прилітали аж з околиці Ірпеня аж в центр, і в нашому буд... і в нашому дворі, в нашому погребі ховалися 15 чоловік.

А Ви проживали в приватному секторі?

Да, да.

А Ви кажете, що Вам повідомили про те, що працює наша артилерія. Хто повідомив?

Це в нас... наші, місцеві... місцева влада, у нас є... в нас є канал місцевої ради в Фейсбуці... ой, в телеграмі ITV.News. Там всі повідомлення... там нас... там нас інформували. Спочатку, ну, були бої сильні, нам було все чутно, всі бої і в...

Не хвилюйтесь...

...І Гостомель, і потім Буча. Потім Бучу було... що Бучу звільнили, і коли звільнили, начебто всі цьому раділи, але потім почали... сунути колона, яка в 10 раз перевищувала нашу легку тероборону.

Розкажіть, будь ласка, детальніше про людей, які разом із Вами перебували у погребі. Що це були за люди, взагалі, коли вони почали до Вас приходити? Як вони дізналися про те, що можна до Вас приходити туди?

Це цивільні люди, це наші сусіди... це наші сусіди. Вони теж... вони спочатку всі... ніхто начебто так... ну, нормально ставився, особливо не боявся. Але коли кулі вже прилетіли у наш двір, в околиці Ірпеня, в центр Ірпеня, так тоді всі пішли до нас в погріб. Коли... коли... Як тільки повітряна тривога, всі заходили в наш погріб і там ховалися. Погріб в половину цегли. Він нас, нам так здається, що він нас врятував би, але він нас би, думаю, що не врятував би.

Це були як дорослі, так і діти з Вами?

Там було, ні, в основному... да, там були діти, там було найменшій дівчинці 13 років, дівчинка потім 17 років і інші були дорослі. Потім, коли при першій же можливості, все-таки дітей вивезли і мама з дітками, в общем, жіноче населення виїхало. Ми залишились. Ми залишились, ми думали, якщо тут будинок загориться, там, я, ще чотири чоловіки – сусіди, і, значить, ми ... ми думали, що ми його зможемо пога... зможемо його погасити. Але у нас в криниці пів круга води, ми б, мабуть, з цим не справилися. І ми виїхали п'ятого, в самий останній момент. Нас, ну... не хотіли виїжджати. На мене залишили десь 15 голів всякої худоби, і собаки, і кури, от, і всіх цих... І я їм там приготувала всім їжу, і тут нате... тут сказали, що будуть дуже жорстокі обстріли, і сусіди почали... можна було зловити машину, волонтери вивозили людей. Волонтери своїми машинами в Ірпені вивозили людей, підвозили їх до... ну... значить... Уже не можна було, уже міст через Романівку був зірваний, на Київ, і виїжджали... коли ми виїжджали 5-го числа, ми виїжджали через Стоянку, уже розбомблену, і ми в Київ в'їжджали через Вишневе.

А Ви, можливо, проходили поїд тим мостом чи ні?

Тоді ні, ні, ми не проходили, ми просто зразу їхали на Стоянку. Ми потім цей міст побачили вже, потім. Через нього потім евакуювали людей, там була інша дорога. Це коли домовлялися вже про коридори.

Ми виїхали п'ятого, за нами... ми виїхали і десь через хвилину... ми десь в першу половині дня виїхали... і ще лінія оборони, ще наша... наша тероборона

окупувалась біля водоканалу, вулиця Соборна і водоканал в кінці. І ось ми виїжджали, через хвилини 10-15, там, наш водій зв'язався, там, з іншим водієм, а перед ним уже на околиці Ірпеня обстрілювали машину, другу машину, яка їхала десь з інтервалом там, може, хвилини 20-15 за нами. Уже перед нею обстрілювали дорогу, і в Ірпінь заходили кадиrovці.

До цього в Ірпені вже була взірвана... уже не було світла, ні газа... і були... вже були взірвані будинки на північній і на західній околиці Ірпеня. Ось так. Уже коли ми виїжджали, уже в той день прорвались «кадиrovці» в Ірпінь, і вже горів водоканал, і люди, які за нами виїжджали, це бачили. Дуже багато людей виїхало п'ятого числа, п'ятого... п'ятого березня. А на наступний день, шостого, в сусідній двір прилетів снаряд. Тут була перестрілка. Тут... якийсь, я так не можу сказати точно, яке все це було... який це... як... яка це зброя, який це снаряд. Але тут в усіх дерев збиті верхівки, великі у нас сосни були, і ялини. І в сусідній двір влетіло, був прильот. І... ну, металопластиковий паркан, він просто стає як фольга. Бетон ламається просто... ну, просто, як картон. І сусід... наша майстерня, у нас трошки підстрибнула майстерня, дах на майстерні, такий сарайчик. А... в будинках повилітали вікна. У нас... у нас... нам повезло, в нас одна... Тому що коли... коли йде ця вибухова хвиля, вона йде по... так, повз стінку... ну, вікна залишаються. А вона у нас десь заходить під ганок, під дах, і там вона вибиває вікна, що у нашого сусіда. Ну, отак... Але люди ще залишалися. Люди залишалися буквально до... Ірпінь визволили 28-го, а люди залишалися до... 26-го ще люди залишалися.

От... і старалися якимось... ще якимось вижити... ні світла, ні води, ні газу. І... ну, вода була – у людей є криниці. До нашої криниці теж ходили люди по воду. Ми сказали, ми за... що в нас є відро, що можна приходити, і у нас навіть... ну, були запаси води, ми дозволили, щоб в нас їх там забрали.

Приходили люди, ті, до кого... у кого були криниці, до тих приходили люди якимось, щоб вижити, щоб щось зварити, щось скип'ятити, якусь воду. Хоча б.

Люди залишалися, але, бо якраз лінія фронту проходила по вулиці Собо... ні, підконтрольна Україні територія була по вулицю Соборну, а по вулицю Українську – це була нейтральна зона. А з... околиці Ірпеня – це вже була територія «орків». І розказують, що просто заходили, у дворі просто вбивали, просто... Просто побачив людину і вбив. В нас були такі випадки, там багато жорстоких таких моментів було. От...

Багато людей у нас загинуло, три... десь 300 чоловік у нас по Ірпеню загинуло, і 37 – з тероборони. Тероборона була майже без озброєння.

Ну... багато, в общем... Коли звільнили Ірпінь, це все побачили, у нас були випадки, що машини давили людей... трупи людей по вулицям, оці БТР-и. Ну, так... Але це була частина Ірпеня. Ну, в принципі, розбомблений весь Ірпінь, бо стріляли і... протилежна частина підконтрольної України, вона теж

дуже... дуже зруйнована. Багато будинків без даху, без... ну... Буває, що вигорає, коли попадає снаряд в такий будинок, вигорає все. Дерево, все дерев'яне вигорає. І цегла перепалена, і вона втрачає міцність і, Боже, ну... непридатний будинок для життя, його потрібно заново перебудувати.

Багато таких зараз будинків. От коло мене тут, наприклад, будинок ліспроєкту, ліспроєктного інституту. Там чотири поверхи, і вони всі повністю вигоріли всередині.

Багатоповер... приватний сектор трошки відновлюється, він... ну, зараз вже після війни, якось там люди живуть, там щось садять, щось-щось... щось іншим живуть, якось там щось лагодять, а в багатоповерхівки... туди люди... ну, не скрізь можуть повернутися, тому що там не підключені...

Системи...

Там нема... тому якщо підключити туди світло, чи... ну, там не всі квартири... люди, ну, єсть, і туди не можна підключити газ.

А скажіть, будь ласка, оцих домашніх тварин, що на Вас залишили? У Вас були якісь запаси, що Ви могли їх годувати і що було далі з ними, коли Ви... після того, як Ви поїхали 5 березня?

Значить... У нас сусіди залишили в будиночку, в майсте... в такому сарайчику, вони там залишили котячий корм і відкрите вікно. І... всі коти вижили. І тут кажуть, що підкормювали котиків, на паралельній вулиці волонтери підкормювали котиків. І котики скрізь туди бігли. Багато, багато залишених було. Тому що у нас... ми... в нас багато котиків. Я взяла з собою тільки собачку і котика (більше нікого не змогли взяти), котика, який би не вижив один. А ті залишилися, ті більш такі дикі, вони залишились. Вони вижили, от, всі вижили. Якось, ну, щось вони там спіймали, було дуже холодно, було, тут кажуть, було мінус 8, і... ну, якось вони виживали. Собаки... приходили... там ще була... приходила людина, чоловік, який годував цих песиків, і один... ну, вони... вони в основному були в будинку, бо випускати їх було неможливо, були випадки, що розстрілювали собак. От чисто розстрілювали собак. Були... по Бучі були випадки, що спочатку годували, а потім розстрілювали. Точно так же з котами, але якось вони тут вижили. Все-таки це була територія, підконтрольна Україні.

А інші, кури... кури не винош... не витримують вибухової хвилі. Кури... кури всі загинули. Десь кажуть, у когось там... десь начебто вони там десь в когось хтось вижив. От... А так, в основному, кури... кури і собаки це не виносять.

Але багато волонтерів були, вони збирали... забирали з вулиці собак, давали їм... надавали їм ветеринарну допомогу і кудись відправляли в притулки, в Київ. Нашу собаку, сусідську знайшли аж в Глевасі. По всіх... потім... Зоопатруль працював. Їх... якось цих тварин врятували. Ну, кури... кури загинули, собак знайшли, коти теж... Один... одна з кішечок просто не

зайшла... вона єсть, вона вціліла, але вона не зайшла у двір, тому що там... оце був вибух, вона налякалася, вона просто потім не зайшла у двір. От, пішла собі, найшла інших господарів. Але були люди, що... Волонтер, я сама бачила, що люди з такими рюкзаками годували, підгодовували тварин і кинутих тварин вивозили. От. Про тварин піклувалися, люди старалися самі... а собаки, до кого прибилися, старалися самі... самі вижити, і собак теж підгодовували. От.

Ну так, в принципі... в принципі дуже люди згуртувалися. Люди стали... коли я повернулася в Ірпінь 18 квітня... люди стали іншими, люди не тільки про себе, люди піклувалися про інших, що мені... мене теж так вразило.

Волонтери – це молоді люди, це їм десь 30 років, вони і так до всіх... і старалися і нагодувати, і те, там, запропонувати, і те... і дуже-дуже так дбайливо ставилися до людей, які тут залишалися.

Люди в черзі, там потрібно було... електрики нема, потрібно було заряджати телефон десь там, або під мерією, або під магазином. І люди знайомляться, щось... іншим там десь... діляться якісь телефонами, де яка там служба працює, де яка гуманітарна допомога, там, видається на той момент, ще магазини не працювали. І старалися, щоб не тільки вони щось там, якусь допомогу отримали, а і ще щоб комусь теж дісталось, там, ділилися, там, дуже так посміхалися, всі люди якось на вулиці, навіть незнайомі, раділи... один одного, навіть, ну, мало знайомого, побачиш і раділи: «ой, вижили, ой, добре, що всі вижили», от.

Дуже багато розбомблених будинків. Але, тому що... якби це... Ірпінь – це був форпост Києва, якби це було в Києві, може і не локалізували б цю... цей наступ. А в Ірпіні тут їх можна... їх можна загнати в новобудови, і тут їх дуже добре розстрілювали. Тут їх можна локалізувати в якійсь частині міста, і тут все-таки легше було справитись... ну, з таким рашистським наступом.

А скажіть, будь ласка, коли зник у вас зв'язок і звідки взагалі доводилося діставати інформацію, дізнаватися?

Значить, зв'язок зник зразу, проблеми з електрикою, це десь... це перші... перші... ну, початок війни, перші... перші дні – це кінець лютого. І було... там було... було спочатку ще було світло, але не було... І там було з вишками щось таке, з київстаровською вишкою щось було.

Потім вже було... дуже економили зв'язок, але все-таки телефони розряджаються. І тоді люди, які тут залишалися... був генератор, і вони там підзаряджали телефони, і раз в дні 4 виходили на зв'язок. А потім... потім уже, коли ми приїхали, вже... ну, вже спочатку з'явилася вода, потім з'явилося світло, теж... теж дуже-дуже економили зв'язок.

Зразу було... були ці проблеми, ми якось передавали один одному... Якось, от наприклад, я знаю про Бучу, там не було... там уже коли не було ні зв'язку, нічого, люди якось один одному передавали, що буде евакуаційний

автобус, коли він буде, що буде. Якось це у когось є, і хтось мав цю інформацію, розказували мені.

А скажіть, будь ласка, світло, вода і газ як зашвидко почали зникати?

Зразу ж. Ну, зразу, коли ще були бої на околиці Бучі, це ще... точніше, десь... це десь було зникло світло п'ятого числа зникло... п'ятого березня зникло, газ зник трошки раніше, ну, четвертого-п'ятого березня, я так не можу точно сказати, от п'ятого точно вранці, уже не було.

Ще холодили... ще морозилки... люди закупилися, закупили продукти, годувати тварин чимсь, все це залишили. І самим їм довелось піти, тому що у нас всі... ніхто не хотів з приватного цього сектора, ніхто не хотів виїжджати. Але в Бучі... ну, теж розказують, теж один до одного там передзвонюють, якимось передають... в Бучі рашистські танки заїжджали в подвір'я людей і звідти стріляли по багатоповерхівкам.

Тобто, виходить, оцей час, поки Ви були, до 5 березня ще світло, газ?

Були перебої з Київстаром, але, в принципі, світло було. Ми маскували, нас дуже так... нас попередили, що маскування там потрібно, все це ми виконували, але ще було, було світло.

А скажіть, будь ласка, коли Ви повернулися до свого будинку, не було там слідів росіян, чи вони заходили туди до Вас?

У нас... по-перше, це підконтрольна Україні територія, у нас росіяни були тільки на околиці, там де... Новоосколька, район Кринички, район Машторфу, у нас вщент зруйнований район ірпінській – Липки, і приватний сектор навпроти нього. У нас це... у нас... нам ще повезло, у нас кілька прильотів було на нашу вулицю, але кілька, небагато. У нас навіть... у нас росіян не було, у нас навіть... ми залишили тут... ну все... люди, ті, які приходили до нас по воду, брали тільки воду і запаси води, все. Все інше, як лежало, так і лежало. Тут у нас такого не було.